

עין יצחק

פינת ההלכה של ערב שבת
מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א
הרב הראשי לישראל ונשיא בית הדין הרבני הגדול
ובעל ה'ילקוט יוסף'

כתיבה ועריכה: הרב יצחק קורלנסקי

פר' פנחס תשע"ז

יציאה לחוץ לארץ

וכתבו שם התוספות שאף היוצא ללמוד תורה ולישא אשה, לא התירו לו אלא כשיוצא על מנת לחזור לארץ ישראל, אבל כשאין דעתו לחזור אסור, והוכיחו כן מדברי הגמ' (כתובות קיא ע"א).

וכן מצינו בגמ' (קידושין לא ע"ב) במעשה של רבי אסי שהיתה לו אמא זקינה בחוץ לארץ, ושאל את רבי יוחנן 'מהו לצאת לחוץ לארץ?', והשיבו לו שאסור. 'לצאת לקראת אמא, מהו?', אמר לו איני יודע. ומשהפציר בו לענות לו, השיבו רבי יוחנן 'נתרצית לצאת? המקום יחזירך בשלום'. ופירש המהרש"א שכוונת רבי אסי לשאול לצאת על מנת לחזור, ועל זה השיבו רבי יוחנן.

יציאה לקברי צדיקים

ולצאת לחו"ל להשתטח על קברות הצדיקים, אף על פי שהגאון מהר"ש גרמיזאן בשו"ת משפטי צדק (סי' עד) כתב שלא ידענו מה מצוה יש להשתטח על קברי הצדיקים, ולפי זה היה נראה שאין לצאת מארץ ישראל לחו"ל להשתטח על קברי הצדיקים אפילו על מנת לחזור, מכל מקום הרי סיים שם שהבית יוסף (סי' תקסח) הביא בשם שו"ת מהרי"ל (סי' קיח) על מי שנדר לילך לקברי צדיקים, ומשמע שהוא נדר מצוה. וכן כתב עוד מהרי"ל (סוף הלכות תענית) שנוהגים להשתטח בבית הקברות מקום מנוחת הצדיקים ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור והתפלה נתקבלה ביותר, וכן מהר"ח ויטאל ז"ע כתב שיש עיקר לזה עי"ש.

ובשו"ת שדה הארץ (ח"ג, חאה"ע סי' י"א) כתב שאע"פ שלא נמצא כתוב בשום א' מהמחברים אם יש מצוה להשתטח על קברי הצדיקים, מ"מ אפשר שיש בזה מצוה, וזכות הצדיקים יגינו עלינו שימלאו משאלותינו לטובה, כמו שמצינו בכלב בן יפונה שהלך ונשתטח על קברי האבות ואמר: 'אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים' (סוטה לד ע"ב ובתוספות שם), ולכן מותר לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ כדי להשתטח על קברי הצדיקים כיון שדעתו לחזור לארץ ישראל ע"ש. וכבר העיד האר"י ז"ל כי בהשתטח האדם על קבר הצדיק, ובפרט אם יודע לעשות ייחוד השייך לאותו צדיק, תהיה נשמת אותו צדיק לעזר ולסיוע גדול לאותו אדם. ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' חיים) האריל לברר הענין מהש"ס והפוסקים והזוה"ק. וכן עמא דבר שיוצאים מארץ שראל לצורך השתטחות על קברי צדיקים.

שאלה: האם מותר לצאת לחוץ לארץ לצורך תפילה על קברי צדיקים, ולקברי אבותינו, וכן האם מותר לצאת לחו"ל לשם טיול, או לצורך מנוחה, או לראות פלאי הבריאה?

חשיבות ישיבת ארץ ישראל

תשובה: ידועים דברי חז"ל (ספרי פר' ראה): "מעשה ברבי יהודה בן בתירא ורבי מתיא בן חרש, ורבי חנינא בן אחי ורבי יהושע שהיו יוצאים לחוץ לארץ והגיעו לפלטיא, ונזכרו בארץ ישראל, זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה (דברים יא לא-לב): 'וירשתם אותה וישבתם בה, ושמרתם לעשות את כל החוקים והמשפטים', לומר לך ששקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצוות".

יציאה לחוץ לארץ

ובגמ' (כתובות ק"י ע"ב): "לעולם ידור אדם בארץ ישראל וכו' ואל ידור בחוץ לארץ וכו' לומר לך: כל הדר בחוצה לארץ כאילו עובד עבודת כוכבים. וכן בודד הוא אומר (שמואל-א, כו יט): 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' [-ארץ ישראל, שהיא נחלת ה'], לאמר: לך עבוד אלהים אחרים', וכי מי אמר לו לדוד 'לך עבוד אלהים אחרים'? אלא לומר לך: כל הדר בחוצה לארץ כאילו עובד עבודת כוכבים". וכן הוא בתוספתא (פ"ה דע"ז ה"ב), ולמדו כן ממה שאמר יעקב: 'ושבתי בשלום אל בית אבי, והיה ה' לי לאלוקים', וכל הדר בחוץ לארץ דומה כאילו אין לו אלוה.

וכך פסק הרמב"ם (פ"ה מהל' מלכים ה"ט): "אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה, או לישא אשה, או להציל מן הגויים ויחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה, אבל לשכון בחו"ל אסור אלא אם כן חזק הרעב בארץ, ואע"פ שמותר לצאת, אין זה ממידת חסידות וכו'".

ובכסף משנה ציין מקור דבריו עפ"י הגמ' (ע"ז יג ע"א) שאף על פי שגזרו חכמים טומאה על 'ארץ העמים', דהיינו חוץ לארץ, ואסור לכהן לצאת לשם ולהיטמא [כמבואר במסכת שבת (יד ע"ב - טו ע"ב) לפי שהנכרים באותם זמנים לא היו נוהגים לצייץ את מקום הקברות וכל מקום היה ספק, ועי' בשו"ע (יו"ד סי' שס"ט ושע"ב)], מכל מקום התירו לו לעשות כך כדי לדון ולערער עם הנכרים ולהציל רכושו מהם, וכן התירו לו לצאת לחו"ל כדי ללמוד תורה ולישא אשה.

יציאה לחו"ל לשם טיול ומנוחה

ולענין יציאה לחו"ל לטיול או למנוחה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן קעג) שאכן מדברי הרמב"ם (פ"ה ממלכים ה"ט) נראה דעיקר האיסור הוא דוקא בדירת חו"ל, וכלשון הגמ' (כתובות ק"י ע"ב) 'כל הדר בחו"ל', וזה לא התירו אלא אם חזק הרעב בא", אבל לצאת ולחזור והוא שוכן בקביעות באר", התירו במקום צורך אפילו לצורך סחורה, דשורש האיסור הוא רק בדירת קבע, ומה שלמדו דין זה מדוד המלך שאמר 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', שלכן נקרא כעובד ע"ז, והרי דוד יצא רק לזמן ולבסוף חזר, אלא שדוד חשב שישאר שם לזמן רב. ורק שלא לצורך כלל לא התירו אפילו עראי ודעתו לחזור, אבל בצורך כל דהו לא גזרו.

ובטיול בעלמא, אינו נקרא צורך, וכמבואר בגמ' (מועד קטן י"ד ע"א) לענין היתר תגלחת השיעור בימי חול המועד למי שהיה אנוס ולא היה לו פנאי להתגלח קודם המועד, כגון שחזר מדרך רחוקה, אבל אם יצא מארץ ישראל לחו"ל לטיול בעלמא, אסור לו להתגלח במועד, כי היה אסור לו לצאת מא"י לחו"ל לשם כך, וכמ"ש הראשונים, וכך פסק השו"ע (או"ח סי' תקלא ס"ז), וכתב המג"א (סק"ז) דאינו חשיב דבר הרשות אלא רק כשהולך לטייל, אבל אם יצא להרוויח או לראות פני חבירו מותר, דחשיב דבר מצוה, וכמ"ש הרמ"א (או"ח סוף סי' רמח).

ומכל מקום כתב בשבט הלוי שאם הולכים לזמן מועט מאד לראות פלאי הטבע של יוצר בראשית ברוך הוא, יש מקום לצדד להקל, וכמובן צריך להפך הכל לדרך מצוה, עכ"ד.

ובספר לקט יושר העיד על רבו - רבינו ישראל איסרלן, בעל תרומת הדשן, שהלך בשבת כבדת ארץ לראות זוג אריות שהובאו לעירו ושער מקומו. וסיפר מרן החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת ב' אות כ"ב) שבהיותו בלונדון ביקר בגן החיות, וראה שם חיות שונות ומשונות ונשר יפה מאוד בן מאה שנה. ובספרו מעגל טוב השלם הרחיב יותר הדיבור בענין זה.

ואמנם כ"ז בהסתכלות בלבד במעשה ידיו של הבורא יתברך, אבל חלילה ללכת למקומות שמשתעשעים במעשה אכזריות על בעלי חיים, כמו מלחמת שוורים, והגורמים להטביע באדם מדה רעה ומושחתת של אכזריות, ו'משחית נפשו הוא יעשנה' (משלי ו' לב), ולא כאלה חלק יעקב' (ירמיה י"ט).

ועכ"פ המיקל לצאת לחו"ל גם בנסיעה לראות פלאי הטבע, או בכדי לפוש לצורך מנוחה, בכדי שאח"כ יוכל לחזור וללמוד יותר טוב, יש לו על מה לסמוך. וכן אם נוסע לצורך כיבוד אב ואם כדי לראותם ולשמחם כשיראו אותו ואת המשפחה ולחזור לארץ ישראל, בודאי שיש להתיר, אבל לא להשתכן שם בקביעות, אפילו כדי להצטרף להוריו הדרים בחוץ לארץ. וכן לבקר בקברי הצדיקים הקבורים שם.

ולכאורה יש לומר שהוא הדין שמותר לצאת לחו"ל לקברי אבותיו, אחר שעושה להם נחת רוח במה שמתפלל על קברם לעילוי נשמתם, וכמפורש בספר חסידים (סי' ת"ג) שברזילי הגלעדי התפלל שימות בעירו, כיון שיש הנאה למת לאוהביהם הולכים על קבריהם ומבקשים על נשמתם טובה, ומטיבים לה בעבור זה באותו עולם, וכן כשמבקשים מהם, הם מתפללים על החיים. וגם בס' קב הישר (פרק ע"א) כתב שמכלב בן יפונה נתפשט המנהג בישראל שהולכים להתפלל על קברי אבותיו ע"ש, [ועיין בשו"ת הראשון לציון (ח"ב י"ד סי' כב)], ואם כן מצד איסור יציאה לחוץ לארץ ליכא למיחש. ובפרט אם אבותיו גם היו צדיקים.

מאידך, ראינו שאף בקברי צדיקים התחבטו הפוסקים בזה. ויש לומר דאף אלה שהתירו לצאת לחוץ לארץ לקברי הצדיקים, יודו שאין להקל בזה לענין קברי אבותיו, וגם נראה שיש להמנע מלצאת לחוץ לארץ לצורך זה בלבד, לפי שלימוד תורה שילמד איזה זמן לעילוי נשמת הוריו, שווה אלף מונים מזה שיסע לחוץ לארץ כדי לעלות על קברי אבותיו.

ויש להבהיר ולהדגיש כי כל העלייה לקברי צדיקים אינה אלא באופן שאינו מתבטל מעבודת ה' ומלימוד תורה, וכגון שהולך להשתטח על קברות הצדיקים בעת צרה ומצוקה להציל מחולי ומחלה וכל כיו"ב, אך אם ילכו לשם ויתבטלו אפילו ממצוה אחת ממצוות ה', כגון קריאת שמע בזמנה, או תפלה בצבור, יצא שכרם בהפסדם, ובפרט אם על ידי הנסיעה יגרם לו ביטול תורה בעת הנסיעה ולפניה ואחריה, והרי תלמוד תורה כנגד כולם.

וזכורני שבאה שאלה לפני מרן זצ"ל מאברכי הכולל חזון עובדיה אם לנסוע לקברות הצדיקים על חשבון יום הלימוד כולל, ואסר עליהם בכל תוקף, שאין לך דבר גדול יותר מלימוד תורה, ואין לעשות כן על חשבון לימוד תורה. ובכל אופן יש להתייעץ בזה עם חכם, שפעמים בהוראת שעה מותר לו להתבטל מלימודו ולילך לקברי צדיקים.

אולם אם עיקר מטרת נסיעתו לחוץ לארץ כדי להפיץ תורה ויראת ה' ולתת שיעורים בהלכה ובאגדה בפני המון העם ובפני תלמידי בתי הספר וגם עולה לקברי הוריו, מותר לצאת לחוץ לארץ.

וזכורני בשנת תשמ"א, כאשר התלוינו למרן זצ"ל בביקורו בארה"ב ובמכסיקו, אמר לנו שעלינו לומר מספר שיעורים בהלכה לצבור הרחב כדי שלא תהיה יציאתנו לחו"ל בלא מטרה מותרת, ועל ידי שיעורים אלה בהלכה להורות לעם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו ואת הדרך בפסיקה ההלכתית, ממילא יציאתנו לחוץ לארץ תהיה בגדר להפיץ תורה והלכה שבזה אין איסור יציאה לחו"ל.

'פינת ההלכה' של מרן הראשון לציון שליט"א משודרת בכל יום שישי בשעה 15:40 - 'כאן-מורשת' (100.7, 92.5, 90.8, 90.5)
ניתן להאזין גם בקו 'בית יצחק': 0772-660-880 בשידור חי וחוזר
לקבלת הגליון במייל: Moti0507497878@gmail.com

קוראים יקרים, אנו זקוקים לסיועכם! ניתן להקדיש להצלחה, לרפואה ולעילוי נשמת יקיריכם
התקשרו: 05271-45-685 | קבלה מוכרת לצרכי מס לפי סעיף 46
ניתן לתרום גם באשראי בעמדות 'קהילות' ובטל' 073-2757000 (מספר קופה: 4497)

להצלחת יהודה חיים בן יהודית. לרפואת מזל בת אסתר, שמחה בת מזל. לעילוי נשמת יצחק בן מרים, חיים בן מסעודה

קו 'ילקוט יוסף': 077-2249906 | 'ערוץ מרן' 24 שעות ביממה: 0799-16-5000